

*Największą przeszkodą na drodze
do nauczenia się czegoś nowego
jest przekonanie, że już to się umie.*

Karl Albrecht

WSTĘP

W naukach o zarządzaniu główne teorie pojawiły się w okresie apogeum rozwoju gospodarki przemysłowej opartej na sile. Od półwiecza rozwija się postindustrialna gospodarka oparta na wiedzy. Jest to bardzo złożony system, głównie w ujęciu mikroekonomicznym. Zarządzanie tym systemem wymaga odpowiednich, coraz bardziej inteligentnych narzędzi i metod wykorzystujących wiedzę. Od ponad dwudziestu lat są one wdrażane w państwach wysoko rozwiniętych. W Polsce ten proces następuje stosunkowo powolnie. Badania firm konsultingowych, (np. KPMG, Ernst & Jung) dowodzą, że wykorzystanie wiedzy jako źródła wartości dodanej wymaga istotnych, raczej rewolucyjnych, a nie ewolucyjnych zmian w zakresie metod i narzędzi zarządzania. Przed nauką o zarządzaniu pojawiło się więc kolejne wyzwanie – opracowanie naukowych podstaw procesu kreowania wiedzy. Problem w tym, że metody zarządzania wypracowane w XX wieku były ukierunkowane na zarządzanie człowiekiem jako pracownikiem. Gospodarka oparta na wiedzy nie eliminuje tego obiektu zarządzania lecz istotnie go pogłębia. Obiektem oddziaływania narzędzi zarządczych staje się człowiek jako twórca nowych pomysłów – idei, teorii, projektów rozwiązań technicznych, czy technologicznych. Wymaga to bardziej precyzyjnego przesyłania sygnałów sterujących do umysłu człowieka, a to wiąże się z koniecznością posiadania wiedzy o funkcjonowaniu tego narządu, szczególnie świadomości i podświadomości, oraz znajomości uwarunkowań przebiegu procesu twórczego: osobowościowo-emocjonalnych, organizacyjno-metodycznych czy wynikających z oddziaływania otoczenia.

Proces twórczy człowieka czasem pojawia się spontanicznie, zaskakując twórcę. Najczęściej jednak tworzenie czegoś nowego następuje rozmyślnie, stosownie do posiadanej wiedzy i umiejętności oraz poznanych zasad i uwarunkowań twórczego funkcjonowania umysłu. Wrodzoną zdolność do spontanicznego kreowania nowych „obrazów”, w tym nowej wiedzy – jak wynika z tak zwanego normalnego rozkładu – posiada około 20% dużej populacji ludzkiej, a mniej więcej tyle samo nie wykazuje predyspozycji do działalności twórczej, są to wrodzeni wykonawcy określonych, mniej lub bardziej złożonych czynności. Najwyższy odsetek (około 60%) populacji to ludzie, których kreatywność jest „uśpiona”. Mogą oni ją rozwijać albo metodą prób i błędów, albo za pomocą „instrukcji korzystania z umysłu”. Rolę swego rodzaju takiej instrukcji spełnia nauka o kreowaniu wiedzy. Pozwala ona zrozumieć mechanizm funkcjonowania umysłu, poznać zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania procesu twórczego, uaktywnić proces konwersji wiedzy indywidualnej w umyśle pracownika i wiedzy w zespole twórczym.

Naukę o kreowaniu wiedzy można definiować jako obiektywne i metodyczne poznanie procesu twórczego umysłu, ukazanie uwarunkowań i sposobów tworzenia nowych obrazów – innowacyjnych koncepcji, projektów, nowych idei, metod, rozwiązań lub usprawnień będących źródłem dochodu (bogactwa) twórcy i przynoszących wartość dodaną zleceniodawcy (np. przedsiębiorcy). Jest to więc nauka o uwarunkowaniach zarządzania procesem tworzenia wiedzy przez człowieka – wewnętrznych, przebiegających w jego umyśle, i zewnętrznych, znajdujących się w bezpośrednim i dalszym jego otoczeniu.

W pracy zastosowano systemowe ujęcie problemu. Wyodrębniono system zwany procesem twórczym, w którym wydzielono dwa podsystemy: pierwszy to zjawiska psychiczne, związane z umysłem człowieka, jego osobowością czy inteligencją; drugi zaś to wybrane uwarunkowania organizacyjne, społeczne i środowiskowe funkcjonowania procesu twórczego. W każdym z tych dwóch systemów wydzielono różne podsystemy szczegółowe, których modele ułatwiają zrozumienie omawianych problemów.

Nauka o kreowaniu wiedzy realnie rozwija się od lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku, chociaż jej podwaliny były tworzone znacznie wcześniej. Należy tu wspomnieć chociażby o Edmundzie Husserlu, który na początku XX wieku opracował fenomenologię, czyli filozoficzną koncepcję teorii poznania i bytu¹, a także o Aleksandrze (Alexie) Faickney’u Osbornie, który w połowie XX wieku zajmował się kreatywnością i stworzył metodę heurystyczną, zwaną burzą mózgow. Problemy wchodzące w zakres przedmiotowy nauki o kreowaniu

¹ E. Husserl, *Idea fenomenologii*, PWN, Warszawa 2008.

wiedzy stanowią przedmiot zainteresowania różnych dyscyplin naukowych. Pojawiło się wiele publikacji podejmujących wybrane aspekty tego skomplikowanego zjawiska. W głównej mierze są to opracowania z zakresu zarządzania wiedzą oraz psychologii społecznej, psychologii twórczości czy psychologii poznania, a także metodologii nauk. Każda z tych dyscyplin analizuje problem stosownie do jej tradycji naukowej. Proces kreowania wiedzy obejmuje różne zagadnienia, przeważnie umiejscowione na pograniczu tych dyscyplin. Nauka o kreowaniu wiedzy musi kierować się paradygmatem holistycznym. Bardziej szczegółowa tradycja naukowa tego zakresu wiedzy jest dopiero kształtowana. Nowa nauka zawsze powstaje w wyniku szeroko zakrojonej dyskusji naukowej. Niniejsza praca została pomyślana jako zaczyn takiej dysputy.

Opracowanie ma charakter teoretyczno-informacyjny. Powstało jako efekt poznania naukowego. Termin „poznanie naukowe” jest tu rozumiany jako odkrywanie pewnych prawidłowości czy zależności, przeprowadzone w umyśle na bazie posiadanej wiedzy. Zostało ono przeprowadzone z zastosowaniem metod dedukcji i indukcji oraz analizy i syntezy. Podstawowym narzędziem naukowej analizy była teoria systemów, która jest powszechnie uznawana jako sposób poznawania i analizowania prawidłowości rządzących złożonymi rzeczami i zjawiskami.

W monografii zasygnalizowano sześć zagadnień: (1) systemowe ujęcie umysłu jako kreatora wiedzy, (2) współczesne rozumienie pojęcia „wiedza” i procesu jej tworzenia w umyśle człowieka, (3) pojęcia „twórczość i kreatywność” oraz mechanizmu funkcjonowania procesu twórczego, (4) osobowościowo-emojonalne uwarunkowania procesu twórczego, (5) organizacyjno-metodyczne uwarunkowania procesu twórczego, (6) zewnętrzne uwarunkowania funkcjonowania twórców indywidualnych i zespołów twórczych. Każde z tych zagadnień ma bardzo bogatą literaturę i jego pełne przedstawienie wymagałoby zwielokrotnienia objętości pracy. Szczegółowe dokumentowanie tekstu umożliwia szybkie dotarcie do odnośnej literatury i zgłębienie zagadnienia interesującego Czytelnika.

Praca jest adresowana do studentów studiów doktoranckich, których podstawowym zadaniem życiowym powinno być kreowanie nowej wiedzy oraz studentów studiów II stopnia kierunków ekonomicznych, którzy powinni przygotować się do pracy kreatywnej. Rekomenduję tę pozycję do zestawu obowiązkowej literatury w nauczaniu przedmiotu zarządzanie wiedzą. Po książkę powinni również sięgnąć praktycy, szczególnie menedżerowie tak zwanych organizacji inteligentnych, organizacji uczących się oraz tych jednostek organizacyjnych, które w szerszym zakresie wykorzystują lub zamierzają wykorzystać wiedzę pracowników do utrzymania lub zdobycia konkurencyjnej pozycji na rynku.

Zapoznanie się z treścią tego opracowania pozwoli lepiej zrozumieć funkcjonowanie procesu twórczego człowieka, roli w tym procesie własnego organizmu w ogóle, a umysłu w szczególności, dostrzec jego mocne i słabe strony, podjąć starania o wyeliminowanie lub zminimalizowanie tych aspektów, które „hamują”, a o wzmacnianie takich, które pobudzają i rozwijają kreatywność naukowca i pracownika organizacji.

Białystok, styczeń 2017
Bazyli Poskrobko